

REFLECȚII LA O ANIVERSARE: ĽUDOVÍT ŠTÚR (1815-1856)

Eva MÂRZA*
Radu MÂRZA**

Sfârșitul secolului al XVIII-lea se remarcă pentru teritoriul Slovaciei de astăzi prin intensificarea mișcărilor de afirmare națională, inclusiv a celei slovace. Principalii actori ai mișcării slovace erau reprezentanții celor două biserici: romano-catolică și respectiv protestantă (evangelică). În cele două grupuri culturale, foarte distincte din punct de vedere confesional, principalul element identitar aflat în dezbatere era limba națională. Reformele școlare începute de Maria Tereza și continuate de Iosif al II-lea au oferit un important spațiu pentru tipărirea și răspândirea manualelor școlare, iar redactarea acestora a pus, pentru autorii lor ca și pentru elevii slovaci, problema limbii în care acestea să fie redactate. A devenit, astfel, necesară codificarea limbii slovace, în paralel cu procesele culturale similare desfășurate în același timp și la alte popoare central-europene. Astfel, un grup de studenți din jurul lui Anton Bernolák, care făcea parte din cercul intelectualilor catolici, a făcut preparative necesare pentru realizarea primelor lucrări de fundamentare a limbii naționale slovace. Prin *Dissertatio Filologica Critica ad Litteris Slavorum*, apărută la Bratislava, în anul 1787, Bernolák a codificat pentru prima dată limba slovacă, pe baza dialectului folosit în Slovacia de Vest¹, în contextul în care erudiții slovaci erau partizani ai politicii reformatoare a Vienei².

Abordarea confesională în mișcarea națională a slovacilor a prins un nou avânt în primele decenii ale secolului al XIX-lea, sub influența tinerei generații de studenți care au studiat în marile universități protestante din Germania³. Întorși acasă, aceștia s-au organizat în societăți care promovau folosirea limbii naționale, după modelul european. Intelectualii slovaci protestanți, adepții în trecut ai folosirii de către slovaci a limbii cehe (*bibličina*) în comunicare și în scris, și-au intensificat preocupările pentru codificarea definitivă a limbii literare slovace sub influențe venite din Europa Occidentală. Pe de o parte, erau preocupați să scoată cultura slovacă de sub influența limbii cehe ca limbă literară, care ar fi putut fi un obstacol de netrecut în lupta pentru identitatea și emanciparea națională a slovacilor. Limba

* Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia; e-mail: evamarza@yahoo.com.

** Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca; e-mail: rmarza@yahoo.com.

¹ Mannová 2011, p. 248-249.

² *Ibidem*, p. 253.

³ Bodea 2011, p. 171-173.

slovacă era considerată de ei ca fiind o limbă independentă, la fel ca poporul slovac, care își avea o istorie, cultură și mod de viață proprii⁴. Pe de altă parte, mișcarea pentru evidențierea identității culturale, lingvistice și istorice a slovacilor nu poate fi separată de ideea apartenenței slovacilor la marele grup de popoare slave, de ideile reciprocității slave și de curentul panslavist.

Până spre jumătatea secolului al XIX-lea, cele două grupuri culturale slovace, romano-catolic, respectiv, evanghelic, au activat separat și cu obiective diferite, însă „[...] abia generația lui Ľudovít Štúr, care a formulat un program de dezvoltare națională deasupra confesiunilor și care accentua pe aspecte sociale, a reușit să depășească separatismul lingvistic dintre cele două facțiuni ale mișcării naționale”⁵.

Ľudovít Štúr (1815-1856) este considerat în istoriografia slovacă cel mai reprezentativ exponent al renașterii naționale slovace. Din fragedă tinerețe s-a implicat în mișcarea națională, primind de acasă o educație în spirit național insuflat lui și fraților săi de tatăl lor, Samuel Štúr, învățător cu concepții progresiste. Locul său de naștere este Zay Uhrovec, astăzi Uhrovec, regiunea Trenčín, Slovacia de Vest.

Cu ocazia aniversării a 200 de ani de la nașterea lui Ľudovít Štúr, Ministerul Culturii al Republicii Slovace a declarat anul 2015 drept „an Ľudovít Štúr”, considerându-l pe acesta cea mai meritorie personalitate slovacă a secolului al XIX-lea: a fost membru al Dietei, om politic, filosof, codificator al limbii slovace literare, lingvist, pedagog, scriitor și jurnalist. Personalitatea sa de om politic poate fi privită în paralel cu figura lui Lajos Kossuth, cu care s-a aflat, în anii de dinaintea revoluției de la 1848-1849, de aceeași parte a baricadei, luptând împotriva Habsburgilor. Štúr îl susținea pe Kossuth în propulsarea reformelor economice, dar evoluția evenimentelor i-a poziționat pe cei doi gânditori în tabere diametral opuse⁶. Kossuth susținea oficializarea limbii maghiare în administrație și Biserică și acceptarea din partea Vienei a acestor pretenții și pentru popoarele nemaghiare, cerință considerată de intelectualitatea slovacă drept inacceptabilă⁷.

Educația primită de Ľudovít Štúr în familie și în localitatea natală a fost completată la gimnaziul evanghelic din Győr, de unde s-a întors acasă și a studiat la liceul evanghelic de la Bratislava (1829-1836). Adept al ideii de origine comună a popoarelor slave, mai cu seamă a slovacilor și cehilor, era preocupat de scrierile mai vechilor autori slovaci Ján Hollý, Ján Kollár și Pavol Jozef Šafárik. A fost activ în societățile literare studentești, precum Societatea „Ceho-Slovacă” (din anul 1830). Panslavismul și ideile reciprocității slave, susținute de politicienii mai vechi și de unii dintre cei mai tineri, precum și apropierea de Rusia nu aveau cum să fie pe gustul Ungariei, astfel că încă din anii treizeci ai secolului al XIX-lea societățile studentești ale slovacilor au fost urmărite de oficialitățile ungare⁸. După interzicerea

⁴ *Slovenský biografický slovník*, p. 533.

⁵ Mannová 2011, p. 249.

⁶ Lendvai 2001, p. 219. Autorul îl citează pe Golo Mann, *Deutsche Geschichte im 19. und 20. Jahrhundert*, Frankfurt/Main, 1958, p. 214: „[...] El [Kossuth n.n.] a pus popoarele nemaghiare să alege ori supunerea totală fără existență politică, ori exterminarea”.

⁷ *Slovenský biografický slovník*, p. 532-535.

⁸ *Encyklopédia Slovenska*, p. 773-775.

funcționării societății (1837), activitatea lui Štúr și a tinerilor intelectuali slovaci s-a mutat la Institutul Slav [*Slovanský ústav*], unde au înființat o bibliotecă, care creștea mai ales din donații. Dintr-o instituție pur culturală, institutul a devenit o asociație politico-patriotică, în cadrul căreia Štúr și colaboratorii săi au ținut prelegeri pentru tineret despre istoria slavilor, despre limbile slave, cultura slavilor, dezvoltând astfel un centru în care tânăra generație își putea dezvolta sentimente patriotice. Activitatea era, în general, centrată pe educație.

În contribuția de față nu ne-am propus să ne ocupăm de anii revoluționari 1848-1849, însă câteva incursiuni în realitățile contemporane din Imperiul Habsburgic sunt necesare, pentru că Ľudovít Štúr a fost o personalitate cu un rol central în evenimentele politice, cu legături directe la Viena, Budapesta și Bratislava, atât în anii prerevoluționari, cât mai ales în anul 1848. În istoriografia slovacă mai veche și în cea contemporană, de personalitatea lui Ľudovít Štúr se leagă grupul său de apropiați, denumit „Štúrovci” [grupul lui Štúr]. Din acesta făceau parte poezii și cărturarii Janko Kráľ, Michal Hodža, Jozef Miloslav Hurban și alții, împreună cu care, dincolo de barierele confesionale, s-a realizat unificarea și codificarea definitivă a limbii slovacă⁹. La origine, grupul își desfășura activitatea în liceul evanghelic de la Bratislava, unde Štúr funcționa în calitate de profesor. Prin intermediul unor diferite asociații studențești, precum cea de la Modra sau din mai îndepărtatele orașe Levoča sau Kežmarok, prin coruri, cercuri literare, prin organizarea unor excursii la monumente istorice și în alte locuri memorabile¹⁰, grupul și-a extins influența în lumea slovacă. Ľudovít Štúr era atent și la evenimentele și la tendințele culturale din Europa Centrală și de Sud-Est. Cunoștea bine opera enciclopediștilor francezi sau a romanticilor germani. Preocupat de istorie și de lingvistica modernă, a studiat între anii 1838 și 1840 la Halle, unde a luat contact cu filosofia hegeliană, care se afla în centrul concepției sale despre rolul slavilor în cultură și societate. Întors acasă, a predat o vreme la liceul evanghelic din Bratislava. Prelegerile sale din domeniul filosofiei și al istoriei slavilor au fost întotdeauna dăătoare de noi imbolduri pentru sentimentele patriotice ale tinerei generații. Încă în timpul activității Societății „Ceho-Slovace”, a intermediat relații de colaborare cu alte societăți din orașele Slovaciei cu preocupări similare. Totodată, cunoscând frământările studenților cehi, croați și polonezi, mai radicali și mai bine pregătiți (unii dintre ei fiind studenți la Viena, Brno, Lvov, Zagreb, Praga), a considerat importantă o relație a lor cu tinerii slovaci. El însuși a vizitat în tinerețe unele țări cu populație slavă. Colaborând cu *Matica srpska*, a pus bazele la Bratislava ale unei săli de lectură sârbească¹¹. Urmărea periodice politice și literatura politică,

⁹ Mannová 2011, p. 249, 255.

¹⁰ Este binecunoscut episodul excursiei patriotice și documentare a grupului lui Štúr la cetatea Devín, din data de 24 aprilie 1836. Devín-ul reprezenta pentru tinerii slovaci un loc de referință din punct de vedere istoric, cetatea din vremea Moraviei Mari păstrându-se până în zilele noastre la confluența râului Morava cu Dunărea, nu departe de Bratislava și fiind în continuare un punct important pe harta istorică a Slovaciei. Tinerii adunați acolo au recitat poezii naționale, creații proprii, au cântat cântece patriotice, Štúr rostind cuvântarea principală cu acel prilej. Întreaga activitate a fost organizată în secret, fără știrea oficialităților, existând pericolul ca excursia să fie interzisă (vezi *Ľudovít Štúr Hlas k rodákom*, p. 308-309).

¹¹ *Slovenský biografický slovník*, p. 532.

care ajungea cu mare greutate la Bratislava. Este și autorul unor articole pe care le-a publicat în periodice din Cehia și în alte țări, în cea mai mare parte sub diferite pseudonime¹².

Este firesc că o personalitate precum Ludovít Štúr s-a manifestat pe plan științific-literar, dar în același timp, aflat în centrul tinerei generații, preocupate de afirmarea propriei identități naționale și lingvistice și de pericolul maghiarizării, a fost activ și în viața politică din Ungaria din anii anteriori revoluției pașoptiste. În anul 1842, Štúr și grupul său au conceput o petiție adresată direct împăratului și care atenționa asupra pericolelor maghiarizării (*Slovenský prestolný prosbopis*). În acest context, au fost formulate revendicările politice ale poporului slovac, care depășesc nivelul luptei politice și naționale anterioare, fiind cerute desființarea iobăgiei, acordarea unor drepturi economice, juridice etc.¹³. Însuși Štúr este autorul unor manifeste politice, dintre care merită subliniat cel care a putut să apară doar în Germania, la Leipzig, în limba germană, *Die Beschwerden und Klagen der Slaven in Ungarn über die gesetzwidrigen Uebergriffe der Magyaren* (1843) sau *Das neunzehnte Jahrhundert und der Magyarismus* (Viena, 1845). Activitatea de susținere a națiunii slovace i-a adus lui Štúr pierderea calității de profesor la liceul evanghelic de la Bratislava, fiind considerat dușman al țării. Ca protest împotriva acestei nedreptăți, o parte din studenți au părăsit și ei această instituție și au plecat să studieze la liceul slovac din orașul Levoča. Este un moment interesant pentru devenirea slovacilor, deoarece în acest context de protest s-a născut imnul de stat din trecut și de astăzi al Slovaciei *Nad Tatrou sa blýska* [Fulgeră deasupra Munților Tatra]¹⁴.

În anul 1845, după mai multe încercări, Štúr a primit aprobare pentru editarea primului ziar politic slovac *Slovenskeje národné noviny* [Ziarul național slovac]¹⁵, având drept supliment *Orol tatránski* [Vulturul din Munții Tatra]¹⁶. Chiar dacă ziarul a apărut doar între anii 1845 și 1848, prin conținutul său a reușit să atragă atenția mai ales locuitorilor zonei rurale, micilor preoți, învățătorilor, dar și populației simple asupra problemelor majore ale societății slovace. Prin intermediul publicației, a reușit să informeze cititorii despre conaționali care trăiau în diferite colțuri ale țării, iar informațiile utile, de natură politică și economică, dar și cele legate de cultura și limba slovacă au putut fi mai larg răspândite¹⁷. În calitatea sa de redactor responsabil, Štúr și-a exprimat deschis ideile sale politice în paginile ziarului.

În paralel, Lajos Kossuth își susținea în *Pesti Hírlap* ideea națiunii ungare, care lăsa minoritățile naționale fără drepturi politice, independență economică și

¹² Câteva pseudonime: B. Dunajský, Bedlivý Ludorob, Boleslav Záhorský, Brat Sloven, Ein Slave, Ein ungarischer Slave, Karl Wildburn, Pravolub Rokošan, Slovák, Starí, Velislav, Zpěvomil; cf. <http://sk.wikipedia.org/wiki/LudovítŠtúr>, accesat la 27.04.2015.

¹³ Mannová 2011, p. 255.

¹⁴ Autorul textului este poetul și prozatorul Janko Matuška.

¹⁵ <http://www.stur.sk/dokument/2snn.jpg>: primul număr al ziarului din 1.08.1845.

¹⁶ <http://www.stur.sk/dokument/orol.jpg>: primul număr al suplimentului din 8.08.1845.

¹⁷ O descriere literară, romanțată, dar bazată pe izvoare documentare despre activitatea, dar și viața privată al lui Ludovít Štúr, în care problema răspândirii ziarului este una din temele discutate, se poate consulta în romanul lui Zúbek 1957, 191 p. (vezi și <http://www.stur.sk/osoby/adela.htm>, accesat la 3.05.2015).

alte idei inacceptabile atât pentru Curtea de la Viena, cât și pentru popoarele în cauză. Ulterior, Kossuth și Štúr au participat împreună la Dieta ungară de la Bratislava în momentul declanșării revoluției din Ungaria dar, având o susținere politică puternică și fiind un politician mai hotărât, Kossuth a avut câștig de cauză și a impus în fața Dietei documentul adresat Vienei în 14 martie 1848. Susținut de grupul tinerilor în frunte cu Sándor Petöfi, programul politic maghiar a fost promulgat la Pesta la 15 martie 1848¹⁸.

Activitatea politică a lui Eudovít Štúr a culminat în anul premergător Revoluției de la 1848-1849, atunci când orașul Zvolen, situat în centrul Slovaciei de astăzi, într-o regiune preponderent locuită de slovaci, l-a nominalizat pentru a reprezenta orașul în Dietă. Din 30 octombrie 1847 a preluat mandatul de deputat, rostind în fața acestei adunări legislative câteva discursuri împotriva maghiarizării. Intervențiile sale au întâlnit o opoziție puternică din partea parlamentarilor maghiari, iar în 13 martie 1848 Štúr s-a retras din această activitate. Acest pas nu a însemnat abandonarea luptei politice și naționale. A fost prezent la toate nivelele de discuții care vizau drepturile slovacilor, anul 1848 fiind unul în care s-au desfășurat numeroase evenimente politice, precum adunarea națională de la Liptovský Mikuláš, Congresul Slav de la Praga, unde Štúr a criticat poziția liberalilor chei, care considerau Imperiul drept un mare protector al slavilor¹⁹. În același an, Štúr s-a aflat împreună cu Jozef Miloslav Hurban și Michal Miloslav Hodža în fruntea *Slovenská národná rada* [Consiliul Național Slovac], primul organ politico-național slovac, format la 16 septembrie 1848 la Viena. Acesta a fost orientat în vederea colaborării cu Curtea de la Viena și împotriva guvernului revoluționar de la Pesta, Štúr declarând chiar independența statului slovac. În 17 octombrie 1848, Lajos Kossuth a emis mandate de arestare pe numele celor trei conducători slovaci Štúr, Hurban și Hodža și o recompensă de 50 de florini de aur pe capul lor²⁰. Štúr s-a refugiat la Praga, unde a luptat activ pe baricade, însă după nereușita acțiunii revoluționare a fost nevoit să se refugieze la Zagreb, unde a încercat să-l convingă pe banul Jelačić să susțină cauza slovacă. Nu s-a oprit din scris nici aici și, mai mult, prin contribuția principelui sârb Miloš Obrenović, ca și a prietenilor săi croați, a primit un suport financiar pentru inițierea unei răscoale deschise împotriva politicii guvernului de la Pesta. În acest context, în august 1848 Štúr a organizat la Viena un corp de voluntari. Răscoala nu a avut însă rezultatul scontat, iar guvernul revoluționar maghiar de la Pesta și-a continuat politica²¹.

În martie 1849, Eudovít Štúr s-a aflat în delegația care i-a prezentat la Olomouc (Moravia) împăratului Francisc Iosif I și guvernului imperial un memorandum, în care se cerea ruperea Slovaciei de Ungaria și subordonarea directă față de Curtea de la Viena. Au urmat alte doleanțe cu un conținut similar, mișcarea petiționară cuprinzând aproape toată Slovacia, rezultatele fiind însă minore. După încheierea revoluției, în anul 1849, atât Štúr cât și alți lideri politici slovaci implicați în mișcările revoluționare au fost puși sub supraveghere

¹⁸ Lendvai 2001, p. 226-230.

¹⁹ Bodea 2011, p. 220.

²⁰ Mannová 2011, p. 270.

²¹ *Slovenský biografický slovník*, p. 534.

polițienească astfel că, în aceste condiții, Štúr s-a ocupat în perioada următoare de activități științifice. A publicat culegeri de poezii, lirică inspirată de natură și viața la țară, de motivul pierderii membrilor dragi din familie, printre care mama sa și iubirea vieții sale, Adela Ostrolúcka. Și-a întors atenția spre Rusia, așteptând protecția acesteia asupra slovacilor și a marii familii slave în general, sperând în modernizarea țării și a societății slovace sub aripa protectoare a Imperiului Țarist. În acest context, a scris la Modra lucrarea *Slovanstvo a svet v budúcnosti* [Slavii și lumea viitorului], în care prezicea căderea Imperiului Habsburgic și organizarea popoarelor slave în jurul Rusiei²².

Perioada de sfârșit a vieții și-a petrecut-o la Modra, îngrijindu-i pe cei șapte copii ai fratelui său Karol, decedat prematur. Viața lui Ľudovít Štúr a fost curmată de un accident nefericit petrecut la Modra, acesta împușcându-se la vânătoare în picior, de Crăciun, și murind ca urmare a răniilor suferite în data de 12 ianuarie 1856.

Opera sa științifică a apărut atât în timpul vieții, cât și postum. În anii '50 ai secolului XX, la Bratislava a fost publicată o ediție de opere alese în cinci volume, sub titlurile *Politické state a prejavy* [Articole politice și discursuri], *Slovania, Bratia!* [Slavilor, fraților!], *Slovanská ľudová slovesnosť* [Folclorul slav], *Básne* [Poezii] și *Slovenčina naša* [Limba noastră slovacă]²³, iar recent o parte din aceste volume au fost digitizate și publicate online, contribuind la accesibilizarea operei lui Štúr.

În conștiința poporului slovac, Ľudovít Štúr a rămas o personalitate căreia i s-a acordat constant multă atenție. A fost valorizat și în epoca comunistă, dar nu a fost neglijat nici în ultimele decenii. Prin opera sa științifică, în centrul căreia se află codificarea limbii literare slovace, educarea tinerei generații în spirit național, conducerea mișcării politice prerevoluționare și mai ales în timpul revoluției de la 1848-1849, a rămas de-a lungul timpului, precum și în momentele aniversare, în atenția opiniei publice și a statului slovac. Nu este greșit să spunem că Ľudovít Štúr este unul dintre părinții fondatori ai Slovaciei moderne. În întreagă țară au fost dezvelite busturi și statui care îl evocă, iar numeroase străzi, piețe, școli și alte instituții îi poartă numele. În multe locuri ale Slovaciei prin care a trecut au fost amplasate plăci memoriale sau alte monumente. Chiar și la Halle, unde a studiat, în parcul universitar a fost dezvelită în anul 2004 o statuie care îl reprezintă. În localitatea Uhrovec se păstrează casa sa natală. De-a lungul timpului au fost emise timbre și bancnote cu chipul său, iar în anul 2015, cu ocazia aniversării celor 200 de ani de la naștere, a apărut o monedă de doi euro cu efigia sa. Începând cu anul 1993, președintele Republicii Slovacia acordă Ordinul Ľudovít Štúr, clasele I, II, III²⁴.

²² Lucrarea a apărut postum, în anul 1867, la Moscova în limba rusă și apoi în limba slovacă la Bratislava, în anul 1993. Vezi în format digital Ľudovít Štúr, *Slovanstvo a svet budúcnosti*. Zlatý fond denníka SME 2008: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/359/Stur_Slovanstvo-a-svet-buducnosti, accesat la 8.05.2015.

²³ Bratislava, Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1954-1957. Recent, vol. I-II au fost digitizate: Ľudovít Štúr, *Politické state a prejavy*, Zlatý fond denníka SME, 2012 http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1691/Stur_Politicke-state-a-prejavu; Idem, *Slovanstvo*. Zlatý fond denníka SME, 2010 http://zlatyfond.sme.sk/dielo/1279/Stur_Slovanstvo, accesat la 8.05.2015.

²⁴ http://de.wikipedia.org/wiki/%C4%BDudov%C3%ADt_%C5%A0t%C3%BAr#cite_note-5, accesat la 2.05.2015.

Reflections on an Anniversary: Eudovít Štúr (1815-1856)

(Abstract)

This contribution evokes a highly illustrious personality of 19th century Slovakia - Eudovít Štúr, on the 200th anniversary of his birth. The Ministry of Culture of the Slovak Republic declared 2015 Eudovít Štúr year. Eudovít Štúr (1815-1856) is considered the most renowned representative of the Slovakian nationalist rebirth. Older Slovakian historiographies and those contemporaneous to his life are connected to the common name of the group formed around him "Štúrovci" (Štúr's group). He was a member of the Diet, codifier of literary Slovak language, political man, philosopher, linguist, pedagogue, writer and founder of the first Slovak political newspaper. He fought for the independence of Slovaks, supporting the use of the national language in the Church and schools as one of the essential conditions of the national movement in response to the dangers of Magyarisation.

Concerned with the study of history and modern linguistics, he studied in Halle between 1838 and 1840, where he came in contact with the Hegelian philosophy which was to become the core of his conception of the role of Slavs in culture and society. Returning home, he taught for a while at the Evangelic Secondary School in Bratislava. His lectures on philosophy and the history of Slavs were always formative, triggering new impulses of patriotic feelings for the young generation. He initiated collaborative relations with cultural societies from the Slav world, including with Czech, Croat and Polish students, considering them to be more radical and better trained, some of them being students in Vienna, Brno, Lviv, Zagreb and Prague. As a young man he travelled alone to several countries where Slav populations were to be found. Collaborating with Matica srbska, he set up a Serbian reading hall. He wrote poetry, linguistic papers and political articles, many of his works appearing posthumously. He signed his works with many pseudonyms, being considered an enemy of the Hungarian government. He died very young, at the age of 40, following a hunting accident.

Abrevieri bibliografice

- Bodea 2011 - Oana Bodea, *Un timp al schimbărilor. Renașterea națională a popoarelor din Europa Centrală în Aufklärung și Vormärz. O istorie comparată*, București, 2011.
- Encyklopédia Slovenska* - *Encyklopédia Slovenska*, vol. V, R-Š, Bratislava, 1981.
- Lendvai 2001 - Paul Lendvai, *Ungurii. Timp de un mileniu învingători în înfrângeri*, București, 2001.
- Eudovít Štúr Hlas ke rodákom* - *Eudovít Štúr Hlas ke rodákom*, Bratislava, 1971.
- Mannová 2011 - Elena Mannová (coord.), *Scurtă istorie a Slovaciei*, București, 2011.
- Slovenský biografický slovník* - *Slovenský biografický slovník*, vol. V, R-Š, Martin, 1992.
- Zúbek 1957 - Eudo Zúbek, *Jar Adely Ostrolúckej*, Bratislava, 1957.

Cuvinte-cheie: Slovacia, Eudovít Štúr, limba slovacă, Revoluția de la 1848-1849, Ungaria, Imperiul Habsburgic, mișcarea națională slovacă.

Keywords: Slovakia, Eudovít Štúr, Slovak language, revolution 1848/1849, Hungary, Habsburg Empire, Slovakian national movement.

LISTA ABREVIERILOR

AAR-SI	- Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice. Academia Română. București.
AAust	- Archaeologia Austriaca, Beiträge zur Paläanthropologie, Ur- und Frühgeschichte Österreichs. Wien.
AB	- Altarul Banatului. Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului și Episcopia Aradului. Timișoara.
ActaArchCarp	- Acta Archaeologica Carpathica. Cracovia.
ActaArchHung	- Acta Archaeologica. Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
ActaMN	- Acta Musei Napocensis. Cluj-Napoca.
ActaMP	- Acta Musei Porolissensis. Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău.
ActaPal	- Acta Paleobotanica. Polish Academy of Sciences. Krakow.
AÉ	- Archaeologiai Értesítő a Magyar régészeti, művészettörténeti és éremtani társulat tudományos folyóirata. Budapest.
AHA	- Acta Historiae Artium. Akadémiai Kiadó. Budapest.
AIIC(N)	- Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț”. Cluj-Napoca.
AIAC	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj. Cluj-Napoca (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „George Bariț”).
AIIAI/AIIX	- Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol” Iași. (din 1990 Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” Iași).
AISC	- Anuarul Institutului de Studii Clasice. Cluj.
AJA	- American Journal of Archaeology. New York.
AJPA	- American Journal of Physical Anthropology. The Official Journal of the American Association of Physical Anthropologist. Baltimore.
Almanahul graficeii române	- Almanahul graficeii române. Craiova.
Aluta	- Aluta. (Studii și comunicări - Tanulmányok és Közlemények). Sfântu Gheorghe.
AnB	- Analele Banatului (serie nouă). Timișoara.
Angustia	- Angustia. Muzeul Carpaților Răsăriteni. Sfântu Gheorghe.
Antaeus	- Antaeus. Communicationes ex Instituto Archaeologico Academiae Scientiarum Hungaricae. Budapest.
AnthAnzeiger	- Anthropologischen Anzeiger. Journal of Biological and Clinical Anthropology.
Antiquity	- Antiquity. A Quartely Review of World Archaeology. York.
AnUB-LLS	- Analele Universității din București - Limba și literatura străină. Universitatea din București.
AO	- Arhivele Olteniei. Craiova; serie nouă (Institutul de Cercetări Socio-Umane. Craiova).

- AP** - Annales de Paléontologie. L'Association paléontologique française.
- APR** - Acta Palaeontologica Romaniae. Romanian Society of Paleontologists. Bucharest.
- Apulum** - Apulum. Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.
- Archaeologia Bulgarica** - Archaeologia Bulgarica. Sofia.
- Archaeometry** - Archaeometry. Research Laboratory for Archaeology & the History of Art. Oxford.
- ArchMűhely** - Archeometriai Műhely. Budapest.
- Arheologia** - Archeologia. Organ na Archeologičeskija Institut i Muzei pri Bulgarskata Akademija na Naukite. Sofia.
- ArkhSb** - Arkheologičeskij sbornik. Muzey Ermitazh. Moskva.
- AS** - American Studies. Mid-America American Studies Association. Cambridge (USA).
- ASS** - Asian Social Science. Canadian Center of Science and Education. Toronto.
- ASUAIC-L** - Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (serie nouă). Secțiunea IIIe. Lingvistică. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
- AT** - Ars Transilvaniae. Institutul de Istorie și Arheologie Cluj-Napoca. Cluj-Napoca
- ATS** - Acta Terrae Septemcastrensis. Sibiu.
- AUASH** - Annales Universitatis Apulensis. Series Historica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- AUASP** - Annales Universitatis Apulensis. Series Philologica. Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.
- AUCSI** - Analele Universității din Craiova. Seria Istorie. Universitatea din Craiova.
- Australiada** - Australiada: A Russian Chronicle. New South Wales. Woy Woy (Australia).
- AUVT** - Annales d'Université „Valahia” Târgoviște. Section d'Archéologie et d'Histoire. Universitatea Valahia din Târgoviște.
- AVSL** - Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde. Sibiu.
- BA** - Biblioteca de arheologie. București.
- Banatica** - Banatica. Muzeul de Istorie al județului Caraș-Severin. Reșița.
- Balcanica** - Balcanica. Annuaire de l'Institut des Études Balkaniques. Belgrad.
- BAMNH** - Bulletin of the American Museum of Natural History. American Museum of Natural History. New York.
- BAR** - British Archaeological Reports (International Series). Oxford.
- BB** - Bibliotheca Brukenthal. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
- BCMI** - Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice / Buletinul Comisiei Monumentelor istorice. București.

BerRGK	- Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts. Frankfurt am Main.
BF	- Bosporskij fenomen. Gosudarstvennyj Ermitazh Sankt-Peterburg.
BGSG	- Bulletin of the Geological Society of Greece. Geological Society of Greece. Patras.
BHAB	- Bibliotheca Historica et Archaeologica Banatica. Muzeul Banatului Timișoara.
BI	- Bosporskie issledovanija. Krymskoe Otdelenie Instituta Vostokovedenija, Nacional'na akademija nauk Ukraini. Simferopol, Kerch.
BMA	- Bibliotheca Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii Alba Iulia.
BMAntiq	- Bibliotheca Memoriae Antiquitatis. Piatra Neamț.
BMN	- Bibliotheca Musei Napocensis. Muzeul de Istorie a Transilvaniei. Cluj-Napoca.
BMS	- Bibliotheca Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica”. Sebeș.
BOR	- Biserica Ortodoxă Română. Patriarhia Română. București.
BospCht	- Bosporskie chtenija. Bospor Kimmerijskij i varvarskij mir v period antichnosti i srednevekov'ja. Militaria. Krymskoe Otdelenie Instituta Vostokovedenija. Nacional'na akademija nauk Ukraini. Simferopol, Kerch.
Das Börsenblatt	- Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel-Frankfurter Ausgabe. Börsenverein des Deutschen Buchhandels. Frankfurt pe Main.
Br J Ind Med	- British Journal of Industrial Medicine. London.
Brukenthal	- Brukenthal. Acta Musei. Muzeul Național Brukenthal. Sibiu.
BTh	- Bibliotheca Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
București	- București. Materiale de istorie și muzeografie. București.
Bucureștii vechi	- Bucureștii vechi. Buletinul Societății Istorico-Arheologice. București.
BUS	- Birka Untersuchungen und Studien. Stockholm.
CA	- Current Anthropology. University of Chicago.
Caietele ASER	- Caietele ASER. Asociația de Științe Etnologice din România. București.
Carpica	- Carpica. Complexul Muzeal „Julian Antonescu” Bacău.
CCA	- Cronica cercetărilor arheologice. București.
CCJ	- Chemistry Central Journal. London.
Cele Trei Crișuri	- Cele Trei Crișuri. Oradea.
Cetatea Bihariei	- Cetatea Bihariei. Institutul de Istorie și Teorie Militară din București, Secția Teritorială Oradea.
CIRIR	- Cercetări istorice. Revistă de istorie românească. Iași.
CL	- Cercetări literare. Universitatea București.
Codrul Cosminului	- Codrul Cosminului, seria nouă. Analele Științifice de Istorie, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava.
ComȘtMediaș	- Comunicări Științifice. Mediaș.
ConspNum	- Conspicte numismatice. Chișinău.

Conviețuirea-Együttélés	- Conviețuirea-Együttélés. Catedra de limbă și literatura română a Institutului Pedagogic „Juhász Gyula”, Szeged.
Corviniana	- Corviniana. Acta Musei Corvinensis. Hunedoara.
CPF	- Cahiers des Portes de Fer. Beograd.
CretaceousRes	- Cretaceous Research. Elsevier.
Crisia	- Crisia. Culegere de materiale și studii. Muzeul Țării Crișurilor. Oradea.
CRP	- Comptes Rendus Palevol. Comptes Rendus de l'Académie des Sciences France.
Cultura creștină	- Cultura creștină. Publicație apărută sub egida Mitropoliei Române Unite cu Roma Greco-Catolică și a Facultății de Teologie Greco-Catolice din Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, Departamentul Blaj.
Dacia	- Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. București, I, (1924) - XII (1948). Nouvelle série: Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. București.
Dări de seamă	- Dări de seamă ale ședințelor. Paleontologie. Institutul Geologic al României. București.
DB	- Drevnosti Bospora. Rossiyskaya Akademiya Nauk. Moskva.
De Antiquitate	- De Antiquitate. Asociația Virtus Antiqua. Cluj-Napoca.
DFS	- Deutsche Forschung im Südosten. Sibiu.
DP	- Documenta Praehistorica. Poročilo o raziskovanju paleolitika, neolitika in eneolitika v sloveniji. Ljubljana.
Drevnosti Altaja	- Drevnosti Altaja. Gorno-Altajskij gosudarstvennyj universitet. Gorno-Altajsk (Republika Altaj).
EHQ	- European History Quarterly. Sage Publications. New York.
EphNap	- Ephemeris Napocensis. Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca.
EVNE	- Etnokul'turnoe vzaimodeystvie narodov Evrazii. Institut Arheologii i Etnografii Sibirskogo otdeleniya Rossiyskoy Akademii Nauk. Novosibirsk.
FK	- Földtani közlöny. Magyarhoni földtani tarsulat folyóirata. Budapest.
FU	- Finno-Ugrika. Institut Istории imeni Sh. Mardzhani. Akademiya Nauk Tatarstana. Kasan'.
FVL	- Forschungen zur Volks- und Landeskunde. Sibiu.
Geo-Eco-Marina	- Geo-Eco-Marina. Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Geologie și Geoecologie Marină. București.
Glasnik	- Glasnik Srpskog arheološkog društva. Journal of the Serbian Archaeological Society. Beograd.
Glasul Bisericii	- Glasul Bisericii. Mitropolia Munteniei și Dobrogei. București.
Godišnjak	- Godišnjak. Jahrbuch Knjiga. Sarajevo-Heidelberg.
GR	- Gondwana Research. International Association for Gondwana Research, Journal Center, China University of Geosciences. Beijing.
HistArchaeol	- Historical Archaeology. Society for Historical Archaeology.
HistMet	- Historical Metallurgy, The Historical Metallurgy Society.

- HJ** - The Historical Journal. University of Cambridge (UK).
- HSCE** - History & Society in Central Europe. István Hajnal Society of Historians. Medium Ævum Quotidianum Society. Budapest. Krems.
- IJAM** - International Journal of Arts Management. École des Hautes Études Commerciales (HEC) in Montreal.
- IJO** - International Journal of Osteoarchaeology. United States.
- IPH** - Inventaria Præhistorica Hungarie. Budapest.
- Istros** - Istros. Muzeul Brăilei. Brăila.
- JACerS** - Journal of the American Ceramic Society. The American Ceramic Society, Ohio.
- JAS** - Journal of Archaeological Science. Academic Press. United States.
- JFA** - Journal of Field Archaeology. Boston University.
- JLS** - Journal of Lithic Studies. Edinburgh.
- JMH** - Journal of Modern History. University of Chicago.
- JOB** - Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik. Institut für Byzantinistik und Neogräzistik der Universität Wien.
- JPSP** - Journal of Personality and Social Psychology. American Psychological Association. Washington DC.
- JRGZM** - Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums zu Mainz. Mainz.
- JSP** - Journal of Systematic Palaeontology. British Natural History Museum. London.
- JSSR** - Journal for the Scientific Study of Religion. The Society for the Scientific Study of Religion. South-Carolina.
- JVP** - Journal of Vertebrate Paleontology. Society of Vertebrate Paleontology (SVP) in partnership with the Taylor & Francis Group. Abingdon, Oxfordshire (UK).
- Közlemények** - Közlemények az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem - és Régiségtárából, Cluj.
- Le Glob** - Le Globe. Revue genevoise de géographie. Paris.
- LSJ** - Life Science Journal. Acta Zhengzhou University. Zhengzhou (China).
- LȘ** - Lucrări științifice. Institutul de Învățământ Superior Oradea.
- MA** - Mitropolia Ardealului. Revista oficială a Arhiepiscopiei Sibiului, Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. Episcopiei Alba Iuliei și Episcopiei Oradiei. Sibiu (1956-1991). A continuat *Revista Teologică*, (1907-1947) și este continuată de aceeași revistă.
- Marisia** - Marisia. Studii și Materiale. Târgu Mureș.
- Marmatia** - Marmatia. Muzeul Județean de Istorie și Arheologie. Baia Mare.
- Materiale** - Materiale și cercetări arheologice. București.
- MBGAEU** - Mitteilungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte. Berlin.
- MCA** - Materiale și cercetări arheologice. București.

ME	- Memoria Ethnologica. Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș. Baia Mare.
MEJSR	- Middle-East Journal of Scientific Research. International Digital Organization for Scientific Information. Deira, Dubai (United Arab Emirates).
MemAntiq	- Memoria Antiquitatis. Complexul Muzeal Județean Neamț. Piatra Neamț.
MIA	- Materialy i issledovaniya po arkheologii SSSR. Akademiya Nauk SSSR. Moskva.
MJSS	- Mediterranean Journal of Social Sciences. Mediterranean Center of Social and Educational Research. Rome.
Monumente Istorice	- Monumente Istorice. Studii și lucrări de restaurare. Direcția Monumentelor Istorice. București.
Monumente și muzee	- Monumente și muzee. Buletinul Comisiei Științifice a Muzeelor, Monumentelor Istorice și Artistice. București.
MPG	- Marine and Petroleum Geology. Elsevier.
MSIAR	- Memoriile Secțiunii Istorice a Academiei Române, seria a II-a. Academia Română. București.
MTE	- Magyar Történelmi Eletrajzok. Budapest.
Naturwissenschaften	- Naturwissenschaften. Springer-Verlag. Berlin, Heidelberg.
OlteniaȘtNat	- Oltenia. Studii și Comunicări. Științele Naturii. Muzeul Olteniei. Craiova.
ÓL	- Ósrégészeti Levelek. Prehistoric newsletter. Budapest.
PA	- Patrimonium Apulense. Direcția Județeană pentru Cultură Alba. Alba Iulia.
PAPS	- Proceedings of the American Philosophical Society. American Philosophical Society. Philadelphia.
PAS	- Prähistorische Archäologie in Südosteuropa. Berlin.
PAT	- Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum. Cluj-Napoca.
PBF	- Prähistorische Bronzefunde. München.
PLOS ONE	- PLOS ONE. International, peer-reviewed, open-access, online publication.
PM	- Publics et musées. Association Publics et Musées - PUL (Presses universitaires de Lyon). Lyon.
PNAUSA	- Proceedings of the National Academy of the United States of America. National Academy of the United States of America.
Pogrebal'nyj obrjad	- Pogrebal'nyj obrjad rannih kochevnikov Evrazii. Juzhnyj nauchnyj centr Rossijskoj Akademii nauk. Rostov-na-Donu.
Pontica	- Pontica. Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța.
PPP	- Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology ("Palaeo3"). An International Journal for the Geo-Sciences. Elsevier.
ProblemyArh	- Problemy arheologii, jetnografii, antropologii Sibiri i sopredel'nyh territorij. Institut arheologii i jetnografii Rossijskoj Akademii nauk. Novosibirsk.

Programm Mühlbach	- Programm des evaghelischen Untergymnasium in Mühlbach und der damit verbundenen Lehranstalten. Mühlbach (Sebeș).
PZ	- Prähistorische Zeitschrift. Deutsche Gesellschaft fuer Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte, Institut für Prähistorische Archäologie. Berlin.
QG	- Quaternary Geochronology. The International Research and Review Journal on Advances in Quaternary Dating Techniques.
QSA	- Quaderni di Studi Arabi. Istituto per l'Oriente C. A. Nallino. Roma.
Quartär	- Quartär. International Yearbook for Ice Age and Stone Age Research.
RA	- Revista Arheologică. Institutul de Arheologie și Istorie Veche. Chișinău.
RArhiv	- Revista Arhivelor. Arhivele Naționale ale României. București.
Radiocarbon	- Radiocarbon. University of Arizona. Department of Geosciences.
RB	- Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Bistrița.
REF	- Revista de etnografie și folclor. Institutul de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu”. București.
RESEE	- Revue des études sud-est européennes. Academia Română. București.
RHMC	- Revue d'histoire moderne et contemporaine. Société d'histoire moderne et contemporaine. Paris.
RHSEE/RESEE	- Revue historique du sud-est européen. Academia Română. București, Paris (din 1963 Revue des études sud-est européennes).
RI	- Revista de Istorie (din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
RIR	- Revista istorică română. Institutul de Istorie Națională din București.
RJP	- Romanian Journal of Paleontology. Geological Institute of Romania. Bucharest.
RJS	- Romanian Journal of Stratigraphy. Geological Institute of Romania. Bucharest.
RM	- Revista Muzeelor. București.
RMMG	- Revista Muzeul Mineralogic-Geologic, al Universității din Cluj la Timișoara. Sibiu.
RMM-M	- Revista Muzeelor și Monumentelor. Muzeu. București.
RP	- Revista de Pedagogie. Institutul de Științe ale Educației. București.
RRH	- Revue Roumaine d'Histoire. Academia Română. București.
RT	- Revista Teologică. Sibiu.
SA	- Sovetskaya arkheologiya. Akademiya Nauk SSSR. Moskva.
SAI	- Studii și articole de istorie. Societatea de Științe Istorice și Filologice a RPR. București.

SAO	- Studia et Acta Orientalia. Société des Sciences Historiques et Philologiques de la RPR., Section d'Etudes Orientales. Bucarest.
Sargetia	- Sargetia. Acta Musei Devensis. Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva.
Sargetia Naturae	- Sargetia. Acta Musei Devensis. Series Scientia Naturae. Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva.
SCE	- Studii și comunicări de etnologie. Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu.
SCCI	- Studii, conferințe și comunicări istorice. Sibiu.
SCIA	- Studii și cercetări de istoria artei. Academia Română. București.
SciAm	- Scientific American. New York.
SCGG	- Studii și Cercetări. Geologie-Geografie. Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud. Bistrița.
SCIV(A)	- Studii și cercetări de istoria veche. București (din 1974, Studii și cercetări de istorie veche și arheologie).
SGJ	- Soobshhenija Gosudarstvennogo Jermitazha. Gosudarstvennyj Jermitazh. Leningrad.
SMIM	- Studii și materiale de istorie modernă. Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” București.
SP	- Studii de Preistorie. București.
SPACA	- Stratum Plus: Archaeology and Cultural Anthropology. Superior Council on Science and Technical Development of Moldavian Academy of Sciences. Saint Petersburg, Kishinev, Odessa, Bucharest.
SPPF	- Società Preistoria Protostoria Friuli-V.G. Trieste.
SSK	- Studien zur Siebenbürgischen Kunstgeschichte, Köln. Wien.
Starinar	- Starinar, Treća Serija. Arheološki Institut. Beograd.
Stâna	- Stâna. Sibiu.
StComSibiu	- Studii și comunicări. Arheologie-istorie. Muzeul Brukenthal. Sibiu.
StComSM	- Studii și comunicări. Muzeul Județean Satu Mare.
StRI	- Studii. Revistă de istorie (din 1974 Revista de istorie și din 1990 Revista istorică). Academia Română. București.
StudiaUBBG	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Geologia. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
StudiaUBBGG	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Geologia-Geographia. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
StudiaUBBGM	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Geologia-Mineralogia. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
StudiaUBBH	- Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Series Historia. Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
Suceava	- Anuarul Muzeului Județean Suceava.
SUCH	- Studia Universitatis Cibiniensis, Serie Historica. Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu.
SUPMPh	- Studia Universitatis Petru Maior. Philologia. Târgu-Mureș.
SV	- Siebenbürgische Vierteljahrschrift. Hermannstadt (Sibiu).

SympThrac	- Symposia Thracologica. Institutul Român de Tracologie. București.
TEA	- TEA. The European Archaeologist.
Terra Sebus	- Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis. Muzeul Municipal „Ioan Raica” Sebeș.
TESG	- Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie. Royal Dutch Geographical Society. Oxford (UK), Malden (USA).
Thraco-Dacica	- Thraco-Dacica. Institutul Român de Tracologie. București.
Transilvania	- Transilvania. Foaia Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român. Brașov.
Transsylvania Nostra	- Transsylvania Nostra. Fundația Transsylvania Nostra. Cluj-Napoca.
Trudy nauchnogo	- Trudy nauchnogo Karel'skogo tsentra Rossiyskoy akademii nauk. Karel'skiy tsentr Rossiyskoy akademii Nauk. Moskva.
TT	- Történeti Tár. Akadémia történelmi bizottságának. Budapest.
Tyragetia	- Tyragetia. Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei. Chișinău.
Țara Bârsei	- Țara Bârsei. Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov.
Ungarische Revue	- Ungarische Revue, Herausg. von P. Hunfalvy. Budapest.
UPA	- Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie. Berlin.
Vestnik arkheologii	- Vestnik arkheologii, antropologii i etnografii. Institute problem osvoyeniya Severa Sibirskogo otdeleniya Rossiyskoj akademii nauk. Tyumen.
Vestnik Novosibirskogo	- Vestnik Novosibirskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija: Istoriya, filologiya. Novosibirskij gosudarstvennyj universitet. Novosibirsk.
VLC	- Victorian Literature and Culture. Cambridge University Press. Cambridge (UK).
VPUI	- Vestnik permskogo universiteta. Istoriya. Permskiy Gosudarstvennyi Universitet. Perm'.
VR	- Victorian Review. Victorian Studies Association of Western Canada. Toronto.
WASJ	- World Applied Sciences Journal. International Digital Organization for Scientific Information. Deira, Dubai (United Arab Emirates).
WorldArch	- World Archaeology. London.
Xenopoliana	- Xenopoliana. Buletin al Fundației Academice „A. D. Xenopol” Iași.
Yearb. Phys. Anthropol.	- Yearbook of Physical Anthropology. New York.
Yezhegodnik gubernskogo	- Yezhegodnik gubernskogo muzeya Tobol'ska. Tobol'sk Khistori Muzeum. Tobol'sk.
ZfSL	- Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde. Gundelsheim.
Ziridava	- Ziridava. Muzeul Județean Arad.
ZooKeys	- ZooKeys. Sofia.